

Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο

1 Η ελιά εμφανίστηκε για πρώτη φορά ως αγριελιά στην ανατολική Μεσόγειο, εκεί δηλαδή όπου αναπτύχθηκαν μερικοί από τους αρχαιότερους πολιτισμούς. Σε αρχαιολογικές έρευνες που έγιναν στις Κυκλάδες βρέθηκαν απολιθωμένα* φύλλα ελιάς, τα οποία υπολόγισαν ότι είναι 50-60.000 ετών. Στις πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής που ανακαλύφθηκαν στην Αρχαία Πύλο υπάρχει το ιδεόγραμμα* της ελιάς και του ελαιόλαδου.

Μάζεμα της ελιάς στην αρχαιότητα, Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999

2 Στις αρχαίες τελετές, το δέντρο της ελιάς ήταν το δέντρο του καλού κι αυτό του έδινε μια ξεχωριστή θέση. Αυτό το πολύτιμο και αγαπημένο δέντρο των Ελλήνων και των άλλων μεσογειακών λαών θεωρείται, ακόμα μέχρι σήμερα, θείκό δώρο, σύμβολο ειρήνης, προστασίας και γονιμότητας. Το λάδι του, όπως το σιτάρι και το κρασί, χρησιμοποιείται σε πολλές τελετές της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας.

3 Η ελιά επηρέασε τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων και των άλλων λαών της Μεσογείου που με το πέρασμα των χρόνων δημιούργησαν έναν εντελώς ιδιαίτερο πολιτισμό, τον πολιτισμό της ελιάς.

4 Τα κλαδιά της ελιάς έγιναν στεφάνια για να στεφανώσουν τους νικητές των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο πολύτιμος χυμός των καρπών της, το ελαιόλαδο, ήταν το βραβείο για τους νικητές των περίφημων Παναθηναϊκών Αγώνων, που γίνονταν προς τιμή της θεάς Αθηνάς.

5 Η ελιά κυριαρχεί στο ελληνικό τοπίο, το φωτίζει με το χαρακτηριστικό γκριζοπράσινο χρώμα της και εμπνέει τους καλλιτέχνες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τα κλαδιά

Ο περίφημος ελαιώνας από τοιχογραφία του περιφημού ανακτόρου της Κνωσού, Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999

της, τα φύλλα της, σκηνές από το μάζεμα του καρπού της στόλισαν τοίχους αρχαίων παλατιών αλλά και αρχαίους αμφορείς και αγγεία. Έγιναν το θέμα γνωστών έργων ζωγραφικής νεότερων Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

6 Την ελιά τη βρίσκουμε στα κείμενα των αρχαίων και των σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων και ποιητών, που την ύμνησαν όσο λίγα δέντρα γιατί την αγάπησαν πολύ. Χωρίς την ελιά, το ελληνικό τοπίο θα ήταν πιο φτωχό και οι Έλληνες καλλιτέχνες και ποιητές θα είχαν χάσει μια μοναδική πηγή έμπνευσης. Γι' αυτό, όπως λέει και ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης «κι αν ακόμα δεν υπήρχαν οι ελαιώνες... θα τους είχα επινοήσει».

* απολιθωμένα: λείψανα ή αποτυπώματα φυτού ή ζώου, θαμμένα στη γη επί χιλιετίες που έγιναν σαν πέτρα

* ιδεόγραμμα: σύμβολο ή παράσταση που αντιπροσωπεύει μια έννοια

Λιομάζωμα στη Λέσβο, σε πίνακα του Θεόφιλου, Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999

Ιδεογράμματα του δέντρου της ελιάς, του ελαιόλαδου και του καρπού της ελιάς σε πινακίδες της Γραμμικής Α και Β γραφής.

Το δέντρο της ελιάς

Ο καρπός της ελιάς

Το ελαιόλαδο

1. Συμβουλευτείτε το κείμενο και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις για να δείτε τη σημασία της ελιάς στον πολιτισμό των Ελλήνων και των άλλων μεσογειακών λαών.

- Πώς εμείς σήμερα γνωρίζουμε ότι η ελιά υπήρχε στην Ελλάδα εδώ και χιλιάδες χρόνια;
- Γιατί το λάδι χρησιμοποιείται σε πολλές τελετές της χριστιανικής θρησκείας;
- Σε ποιους αγώνες της αρχαίας Ελλάδας τα κλαδιά της ελιάς γίνονταν βραβεία για τους νικητές;
- Για ποιους καλλιτέχνες η ελιά ήταν και είναι πηγή έμπνευσης;
- Στο κείμενο διαβάσατε ότι, χωρίς την ελιά, οι Έλληνες καλλιτέχνες και ποιητές θα είχαν χάσει μια μοναδική πηγή έμπνευσης. Πώς το καταλαβαίνετε αυτό;

2. Το κείμενο είναι χωρισμένο σε παραγράφους. Ποιες είναι αυτές; Αριθμήστε τις.

Παράγραφος είναι ένα κομμάτι του κειμένου που αναπτύσσει μια ιδέα, ένα νόημα. Το νόημα κάθε παραγράφου, ενώ συνδέεται με το νόημα των υπόλοιπων παραγράφων του κειμένου, είναι ξεχωριστό.

Η Ραλλού, για να σας βοηθήσει, δε βρήκε μόνο τις παραγράφους του κειμένου αλλά και τους τίτλους τους. Όμως, ξέχασε να γράψει δίπλα από τον τίτλο της κάθε παραγράφου τον αριθμό της. Γράψτε σε κάθε τίτλο παραγράφου τον αριθμό της.

Το ελαιόλαδο, βραβείο για τους νικητές των αγώνων.	4
Ο ύμνος για την ελιά από συγγραφείς και ποιητές.	6
Η ελιά και ο πολιτισμός των λαών της Μεσογείου.	3
Η ιστορία της ελιάς.	1
Η ελιά εμπνέει τους καλλιτέχνες.	5
Η ελιά, πολύτιμο και αγαπημένο δέντρο.	2

3. Στο κείμενο υπάρχουν λέξεις που, αν και δε βρίσκονται μετά από τελεία, γράφονται με κεφαλαίο. Ποιες είναι αυτές οι λέξεις; Υπογραμμίστε τις.

Γράφονται με κεφαλαίο:

- τα κύρια ονόματα: ονόματα ανθρώπων (**Μ**αρία), ζώων (**Α**ζόρ), τόπων (**Λ**άρισα), ποταμών (**Π**ηνειός), βουνών (**Ό**λυμπος), λιμνών (**Π**ρέσπες) κτλ.
- τα ονόματα των ημερών (**Κ**υριακή), μηνών (**Α**ύγουστος) και εορτών (**Π**άσχα)
- τα εθνικά (**Ε**λληνας, **Κ**ινέζος)
- τα ονόματα κτιρίων (**Α**ρχαιολογικό **Μ**ουσείο), πλοίων (**Α**ίολος)
- οι τίτλοι λογοτεχνικών έργων (ο **Μ**άγκας της **Π**ηνελόπης **Δ**έλτα) και έργων τέχνης (η **Ν**ίκη της **Σ**αμοθράκης)
- οι τιμητικοί τίτλοι (**Α**ξιότιμε, **Σ**εβασμιότατε)

Μαθαίνω πολύ καλά

Ενώ τα εθνικά ονόματα γράφονται με κεφαλαίο, π.χ. ο Μανόλης είναι Έλληνας, τα επίθετα που παράγονται από αυτά γράφονται με μικρό, π.χ. το ελληνικό λάδι είναι το καλύτερο.

Αντιγράψτε τώρα από το κείμενο τα κύρια ονόματα.

Μεσόγειος

Αρχαία Πύλος

Οδυσσέας Ελύτης

Κυκλάδες

Ελλήνων

Ολυμπιακοί αγώνες

Γραμμική Β'

Αθηνά - Αθήνα

Παναθηναϊκοί αγώνες

4. Η Έλλη διάβασε στο κείμενο τα λόγια του ποιητή: «κι αν ακόμα δεν υπήρχαν οι ελαιώνας... θα τους είχα επινοήσει». Θυμάται ότι τη λέξη **ελαιώνας** την έχει ακούσει να τη λέει ο παππούς της όταν μιλούσε για το κτήμα με τις ελιές που είχε στο χωριό.

Στο λεξικό της βρήκε ότι η λέξη **ελαιώνας** είναι ουσιαστικό, παράγεται από τη λέξη ελαία (ελιά) και σημαίνει το μέρος που έχει πολλές ελιές.

Το ουσιαστικό **ελαιώνας** ονομάζεται **περιεκτικό**.

Περιεκτικά λέμε τα ουσιαστικά που δείχνουν το μέρος όπου υπάρχουν πολλά όμοια πρόσωπα, ζώα ή πράγματα.

Φτιάξτε και εσείς περιεκτικά ουσιαστικά που τελειώνουν σε -(ι)ώνας:

περιστέρι

περιστερώνας

στρατός

στρατώνας

αμπέλι

αμπελώνας

άχυρο

αχυρώνας

- Προσπαθήστε τώρα να δώσετε μόνοι σας τον ορισμό της λέξης **πορτοκαλιώνας**:

Ένα περιβόλι με πορτοκαλιές.

.....

.....

.....

5. Τα περιεκτικά αρσενικά ουσιαστικά που λήγουν σε -(ι)ώνας γράφονται με **ω**.
Ακόμα με **ω** γράφονται τα περισσότερα αρσενικά ουσιαστικά σε -ώνας που δεν είναι περιεκτικά, π.χ. αγώνας, αιώνας κτλ.

Εξαιρούνται:

Μακεδόνας, Στρυμόνας, κανόνας, κηδεμόνας

Συμπληρώστε στο παρακάτω κείμενο τα γράμματα και τους τόνους που λείπουν από τις χρωματισμένες λέξεις και διαβάστε κάποια από τα κατορθώματα των αρχαίων Ελλήνων.

Οι αρχαίοι Έλληνες νίκησαν τους Πέρσες στον **Μαραθώνα** της Αττικής το 490 π.Χ.
Ο **αγώνας** τους ήταν δύσκολος γιατί ήταν άνισος. Λίγοι εναντίον πολλών. Μετά από χρόνια ο Μέγας Αλέξανδρος και οι **Μακεδόνες** του, αφού πέρασαν τον **Στρυμόνα** ποταμό, έφτασαν μέχρι τα βάθη της Ανατολής, όπου διέδωσαν την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό. Από τότε πέρασαν πολλοί **αιώνες**, αλλά τα κατορθώματά τους τα θυμόμαστε ακόμα.

Τοιχογραφία της Κνωσού που απεικονίζει κλαδιά ελιάς, Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο, *The olive wreath*, Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999